

MEDEA: Unieke samenwerking voor metaaldetectievondsten

Katelijne Nolet, projectcoördinator MEDEA bij Histories
en Pieterjan Deckers, Vrije Universiteit Brussel

Sinds de wetgeving in Vlaanderen voor metaaldetectie veranderde in 2016, is gebleken dat metaaldetectie een belangrijke bron van informatie is. In dit artikel wordt in vogelvlucht bekeken welke de obstakels en opportuniteiten voor MEDEA waren in de afgelopen vijf jaar en wordt er ook gekeken naar de toekomstplannen. Wat het MEDEA-platform wilde in 2014 en nu is nog steeds hetzelfde: detectievondsten in Vlaanderen publiek maken voor onderzoekers en het brede publiek, zonder de detectie hobby in het gedrang te brengen. MEDEA begon in 2014 als een driejarig project van de vakgroep Kunstwetenschappen en Archeologie (SKAR) en de onderzoeksgroep Sociale Media en Informatietechnologie (SMIT) aan de Vrije Universiteit Brussel en PACKED vzw. Sinds begin dit jaar is het beheer van het project, inclusief het online platform www.vondsten.be, overgenomen door Histories. Histories vzw is een aanspreekpunt voor iedereen die bezig is met genealogie, lokaal erfgoed/heemkunde en cultuur van alledag. Hierin past MEDEA dus perfect. Histories hoopt dat metaaldetectie dezelfde erkenning kan krijgen als hobby's zoals heemkunde, genealogie of cultuur van alledag, op voorwaarde dat ze op verantwoordelijke wijze uitgeoefend wordt. Sensibilisering over de deontologische regels voor een verantwoorde omgang met ons gemeenschappelijk bodemerfgoed hoort hier uiteraard ook bij.

WERKING

De basis van het MEDEA-project is het platform vondsten.be, waar de gegevens over detectievondsten verzameld en gepubliceerd worden. Om in samenwerking met diverse partners tot bruikbare en betrouwbare archeologische data te komen zijn er verschillende rollen gecreëerd die met de MEDEA database kunnen werken. Deze rollen zijn gemaakt om iedereen voldoende te ondersteunen binnen zijn hobby, positie, onderzoek of interesses en tegelijk een vlotte samenwerking mogelijk te maken.

De voornaamste rol is zonder twijfel die van de detectorist. Zij zijn het die hun vondsten melden en hierbij al een eerste determinatie kunnen meegeven. Er is geen restrictie of voorkeur voor bepaalde vondstgroepen of periodes. Dit zorgt er voor dat detectoristen of andere registrators een volledige collectie online kunnen zetten zonder te veel te twifelen over het belang van de vondst. MEDEA is bedoeld als flexibele en persoonlijke tool voor detectoristen. Gebruiksgemak bij de registratie van een vondst staat voorop, maar ook de kwaliteit van de vondstinformatie moet gegarandeerd worden. Hier wordt verderop nog dieper op ingegaan.

Een tweede belangrijke rol is de registrator. Hiertoe horen medewerkers van erfgoeddiensten (bijvoorbeeld IOED's), heemkundige kringen, musea of andere erfgoedinstellingen en -groeperingen die een deelcollectie kunnen beheren op het platform. Zo'n deelcollectie kan een bestaande projectdataset of vondstcollectie betreffen, maar bijvoorbeeld ook het resultaat zijn van een doorlopende opvolging van detectievondsten.

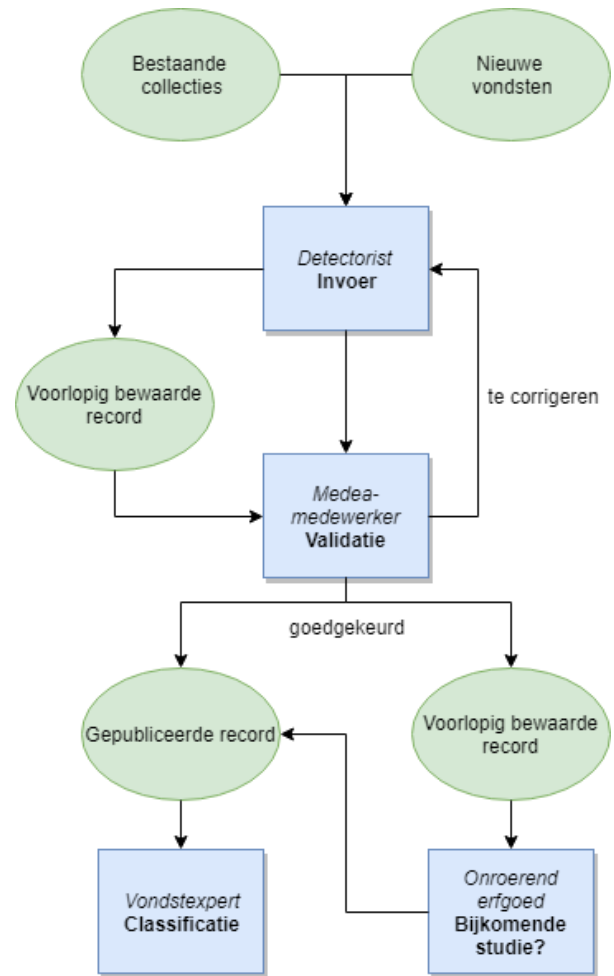
De volgende rol is de validator. Validatoren bekijken elke op MEDEA geregistreerde vondst en gaan na of deze klaar is voor publicatie. In deze stap kunnen ook aanpassingen gevraagd worden van de detectorist/registrator. Dit gebeurt manueel, omdat enkel zo de kwaliteit van de vondstfoto's kan gecontroleerd worden. Dit laat echter een persoonlijke aanpak toe, wat natuurlijk bijdraagt tot een positieve collaboratie met de detectorist.

Dan komen we bij de vondstexperten. Dit zijn de archeologen en materiaalspecialisten, al dan niet professioneel, die de vondst kunnen helpen identificeren en dateren. Deze 'classificaties' (in de terminologie van het platform) nemen de vorm aan van verwijzingen naar gepubliceerde

vondsttypologieën, vergelijkbare vondsten die elders aangetroffen zijn, of een verwijzing naar een uitgebreidere bespreking van de betreffende detectievondst elders in de literatuur.

Wat is metaaldetectie?

Metaaldetectie is een unieke hobby die eigenlijk ook een belangrijk deel van de archeologische wetenschap beslaat. Mensen gaan namelijk op zoek naar archeologisch of ander metaal dat zich onder de grond bevindt aan de hand van een metaaldetector. Zij hebben hier voor vaak verschillende redenen; interesse in erfgoed en archeologie, spanning van misschien een mooie vondst te vinden, het bewaren en 'redden' van onze geschiedenis etc. Sommige detectoristen of metaalvissers maken er zelfs hun beroep van om mensen te helpen verloren ringen of andere metalen goederen terug te vinden. De hobby werd in 2016 legaal gemaakt in Vlaanderen (en in 2019 ook in Wallonië) om er voor te zorgen dat de overheid, archeologen en andere onderzoekers zicht zouden krijgen op de vondsten die deze nu meer en meer professioneel wordende hobbyisten uit de grond halen. Detectoristen melden hun vondsten in de eerste plaats aan de overheid en de Centraal Archeologische Inventaris. Deze databank houdt alle archeologische sites, meldingen van mogelijke sites en alle archeologische vondsten waaronder de metaaldetectievondsten. MEDEA wil specifiek de metaaldetectie vondsten makkelijk raadpleegbaar en publiek maken en is zo complementair aan de CAI databank die zich niet per se verleent aan research.

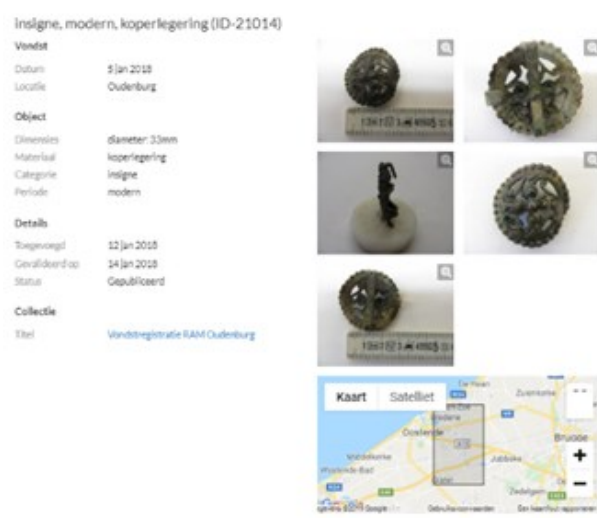
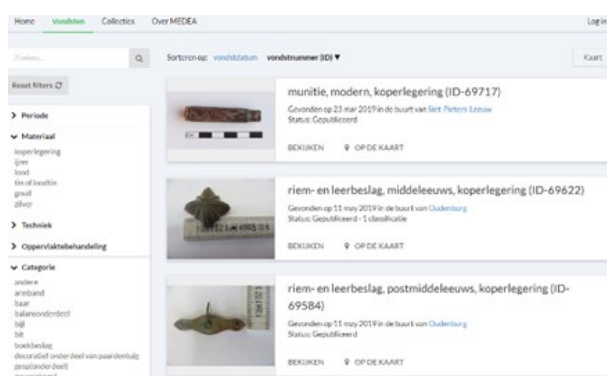
Schematisch overzicht van het opzet van het vondstinventarisatieproces op het online platform MEDEA.

Een precieze datering is uiteraard een van de voornaamste ingrediënten ervan. Een vondst kan meerdere classificaties krijgen (want een vondstdeterminatie is nooit 'af').

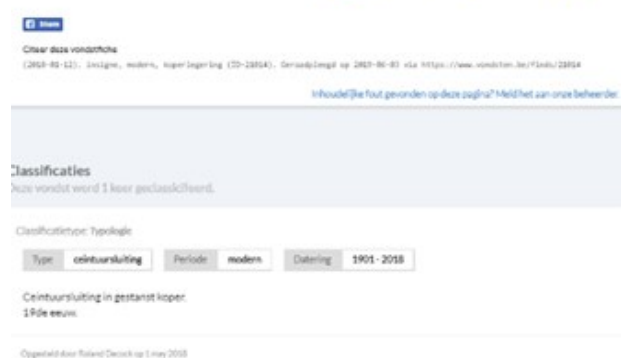
Naast het directe aanspreken van partijen in de erfgoedsector en de detectiehobby biedt MEDEA hier dus ook een oplossing voor het feedbackprobleem op de langere termijn. Naarmate er meer vondstexperten actief zijn op het platform, zal dit meer en meer als wetenschappelijke bron gebruikt worden. Hiermee kunnen de detectoristen opnieuw mee aan de slag, bijvoorbeeld om hun eigen vondsten verder te determineren. In ieder geval krijgen detectoristen hier hopelijk het terechte gevoel van voldoening dat ze door hun vondstmeldingen bijdragen aan de algemene kennis.

Tot slot is er natuurlijk de rol van onderzoeker. Deze gebruikers vormen een beperkte groep van betrouwbare wetenschappers die ook de precieze vondstlocaties kan raadplegen, op voorwaarde dat ze die niet op het niveau van individuele vondsten publiceren. Detectievondsten kunnen een grote bijdrage leveren tot de studie van historische landschappen en nederzettingsgeschiedenis, maar daarvoor zijn vondstlocaties natuurlijk onontbeerlijk.

UITDAGING: ELKAAR LEREN BEGRIJPEN

Zoals hierboven aangetoond vragen we vrij veel van de gebruiker. We verwachten dat ze zelf hun vondsten fotograferen volgens opgelegde richtlijnen, de droge wetenschappelijke data (afmetingen, gewicht, materiaal, vindplek, ...) over hun vondsten op een gestructureerde manier vastleggen. Hierbij biedt MEDEA uiteraard ondersteuning en informatie. Op de website staan een boel tips over fotografie en extra vragen hierover zijn altijd welkom. Het belang van deze consistente manier van werken is groot, omdat het wetenschappers toelaat om vondsten in hun onderzoek te betrekken zonder elke individuele detectorist te contacteren, laat staan te bezoeken.

Voorbeeld van een object met een classificatie.

Hiertegenover staat dat MEDEA zoveel mogelijk probeert tegemoet te komen aan de noden en wensen van haar gebruikers. Dit uitte zich al tijdens het ontwikkelingsproces, waarbij detectorgebruikers bij elke stap zijn betrokken. Die flexibiliteit laat ook toe dat MEDEA door de individuele detectorist (en door 'registratoren') wordt gebruikt als een hulpmiddel om de eigen verzameling te beheren. Deels om die reden, maar ook omdat wetenschap voortdurend evolueert, worden geen restricties opgelegd met betrekking tot de aard of de ouderdom van de geregistreerde vondsten. Ook de zoveelste musketbal of kogelhuls kan voor de archeologische kennis van belang zijn, of het ooit worden. Het is overigens nog niet zo heel lang dat voorwerpen uit de Wereldoorlogen een archeologische waarde wordt toegedicht. Dat neemt niet weg dat het altijd mooi is om een unieke vondst te kunnen ontsluiten. Dergelijke speciale vondsten wekken interesse en motivatie op bij alle betrokkenen. We raden beginnende gebruikers dan ook aan om allereerst de meer bijzondere vondsten uit hun collectie te registreren.

specifieke zoektocht naar kennis.

Het gehele is dus een spel van geven en nemen, elkaars noden begrijpen en proberen om elkaar te helpen in de

In het artikel van 2016 schreven we dat er nog onvoldoende begrip was voor het nut van vondstmeldingen en dat de ontbrekende feedback na het melden een deel van dat probleem was. Het online platform vondsten.be was onder meer opgezet om daar een antwoord op te bieden. Nu, bijna drie jaar later, lijkt daar stilaan verandering te komen, niet in het minst door de wetwijziging. Meer en meer detectoristen zijn trots om mee te werken met het agentschap Onroerend Erfgoed en zijn maar al te blij om te zeggen hoe veel ze al gemeld hebben. Het aantal erkende detectoristen is sterk gegroeid: sinds het in voege treden van de nieuwe wetgeving in 2016 hebben meer dan 3.000 detectoristen zich laten erkennen. Men kan zich natuurlijk wel de vraag stellen of al deze detectoristen echt actief zijn. Volgens cijfers van Onroerend Erfgoed staan er tegenover die 3065 erkenningen slechts 151 'unieke melders' (erkende detectoristen die minstens één melding deden). Wil dit zeggen dat er velen zijn die niets vinden, nooit zoeken of gewoon niets melden? Er wordt actief nagedacht over oplossingen hiervoor, zowel door detectoristen als de bevoegde instanties.

In een artikel in Bladwijzer van 2016 schreven we dat er nog onvoldoende begrip was voor het nut van vondstmeldingen en dat de ontbrekende feedback na het melden een deel van dat probleem was. Het online platform vondsten.be was onder meer opgezet om daar een antwoord op te bieden. Nu, bijna drie jaar later, lijkt daar stilaan verandering te komen, niet in het minst door de wetswijziging. Steeds meer detectoristen zijn trots om mee te werken met het agentschap Onroerend Erfgoed en zijn maar al te blij om te zeggen hoe veel ze al gemeld hebben. Het aantal erkende detectoristen is sterk gegroeid: sinds het in voege treden van de nieuwe wetgeving in 2016 hebben meer dan 3.000 detectoristen zich laten erkennen. Men kan zich natuurlijk wel de vraag stellen of al deze detectoristen echt actief zijn. Volgens cijfers van Onroerend Erfgoed staan er tegenover die 3065 erkenningen slechts 151 'unieke melders' (erkende detectoristen die minstens één melding deden). Wil dit zeggen dat er velen zijn die niets vinden, nooit zoeken of gewoon niets melden? Er wordt actief nagedacht over oplossingen hiervoor, zowel door detectoristen als de bevoegde instanties.

SYNERGIE

Een belangrijke uitdaging, zowel op het vlak van communicatie als verdere ontwikkeling, is de relatie tussen MEDEA en de verplichte meldingstool van de Centrale Archeologische Inventaris, beheerd door Onroerend Erfgoed. De CAI en MEDEA hebben verschillende doelen, die heel erg complementair zijn. De wettelijk te melden vondsten zijn van belang voor MEDEA en de vele vondsten van voor de wet moeten ook doorvloeien naar de CAI voor een goed beheer van het archeologisch bodembestand. Er wordt dan ook nauw samengewerkt tussen Onroerend Erfgoed en MEDEA.

Een praktisch probleem blijft de overlap in de meldingsprocedure, wat betreft de vondsten van na april 2016. Hier wordt prioritair aan gewerkt. Een betere integratie van beide, complementaire tools is nodig: enerzijds de meldingsmodule van Onroerend Erfgoed, waarmee detectoristen aan hun wettelijke verplichting voldoen en die een goed beheer van het archeologisch bodembestand moet mogelijk maken;

anderzijds MEDEA dat informatie over recente vondsten en oudere verzamelingen op duurzame wijze wil ontsluiten voor zowel onderzoekers als het brede publiek. Een eerste set van meldingen van de CAI werd verwerkt in 2018 en de bedoeling is om deze op te laden. Een groot voordeel van het MEDEA platform, zoals eerder al kort aangehaald werd, dat de vondsten niet per se van na de nieuwe wetgeving van 2016 hoeven te zijn. Het is zo dat detectoristen ook oude collecties of volledige collecties kunnen uploaden. Hierdoor kunnen ze ook voor zichzelf een goed overzicht van hun collectie krijgen. Vaak aarzelen detectoristen namelijk met het melden van oude vondsten aan het agentschap omdat ze bang zijn dat ze zich dan in de illegaliteit begeven. Het is echter zo dat je vondsten van voor 2016 gewoon mag melden (graag zelfs!) zonder in de problemen te komen. Er wordt pas echt actie ondernomen als er plunderingen van sites of andere duidelijk illegale zaken aan het licht zouden komen.

“Steeds meer detectoristen zijn trots om samen te werken met het agentschap Onroerend Erfgoed.”

MEDEA blijft in ieder geval detectoristen aanmoedigen en informeren over het belang van een publieke databank – niet enkel van hun nieuwste vondsten, maar ook van de vondstcollecties die vaak met veel passie over lange jaren zijn aangelegd. Hoewel de meeste detectoristen heel graag samenwerken met archeologen, is het regelmatig nodig om hen gerust te stellen over dat publieke

aspect. Andere detectoristen en bezoekers van de databank krijgen namelijk niet zomaar privégegevens of precieze vondstlocaties te zien.

PRAKTISCHE DREMPELS

Detectoristen die nog geen vondsten registreren op MEDEA doen dit meestal omdat ze vermoeden dat het erg veel werk vraagt of een doorgedreven computerkennis. Van detectoristen die wel al registreren komen specifiekere suggesties, zoals suggesties om de gebruikersinterface nog beter af te stemmen op de noden van de melder. Dit zijn zeer interessante opmerkingen waar ook binnen MEDEA al een tijd naar gekeken wordt. Hier is de essentie van de werking van MEDEA eigenlijk ook zichtbaar.

Detectoristen geven aan wat er ontbreekt of beter kan en daar wordt door MEDEA op ingespeeld. MEDEA wil alle mogelijke redenen om vondsten niet te registreren uit de weg ruimen en dit is enkel mogelijk met feedback van de metaaldetectiege-meenschap.

Een ander obstakel voor een vlottere samenwerking tussen detectoristen en de archeologische sector is het uitbouwen van de communicatie en het vertrouwen tussen beide partijen.

MEDEA wil de belanghebbenden (musea, detectoristen, archeologen en andere vakmensen uit de academische en erfgoedwereld, enzovoort) met elkaar in contact brengen. Hiervoor gaan we in de eerste plaats op zoek naar mensen die bereid zijn en tijd hebben om vragen van detectoristen te beantwoorden. Dit is een niet te onderschatten taak: vaak is het een gebrekkige respons die individuele detectoristen doet afhaken voor samen-

werking met archeologen. MEDEA wil dat enthousiasme en die bereidwilligheid tot samenwerking, onmiskenbaar aanwezig bij veel detectoristen, belonen en versterken door communicatie met de archeologie- en erfgoedsector te ondersteunen. Daarbovenop proberen we altijd mensen die de weg nog niet vonden, toch te motiveren en sensibiliseren, door een bewustzijn te creëren over het belang van onderzoek en erfgoedbeheer, en de noodzaak van een verantwoorde hobbybeoefening.

Een voorbeeld van een vanuit de praktijk op te merken drempel is dat de meldingstools (zowel bij OE als MEDEA) enkel in het Nederlands zijn en er vrij veel buitenlandse erkende detectoristen rondlopen die het moeilijker hebben met het melden van hun vondst. Er zijn Vlaamse detectoristen die zonder enig probleem in Engeland kunnen gaan zoeken en daar al hun vondsten makkelijk kunnen melden. Hoewel het niet wettelijk verplicht is om te melden bij MEDEA en de meldingstools nog in het proces zijn om gelinkt te worden, kunnen we wel nadruk blijven leggen op het belang van melden en hiermee ook het belang van het openstellen en publiek maken van deze informatie.

MEDEA wil dus ten allen tijde het naleven van de meldingsplicht en andere wettelijke vereisten blijven aanmoedigen.

Ook in Wallonië gaat er vanaf juni 2019 een nieuwe wetgeving van start gaat voor metaaldetectiege-meenschap en hierdoor lijkt ook voor MEDEA een Engelstalige meldingstool misschien niet overbodig. Door deze wetgeving is er een grotere kans dat detectoristen die voordien enkel in Vlaanderen een vergun-

ning hadden er nu ook graag een in Wallonië zouden willen krijgen. Hetzelfde geldt voor toekomstige erkende detectoristen in Wallonië die na een tijd ook graag verder willen zoeken in Vlaanderen. Sensibilisatie, overleg en samenwerking lijkt nodig als we willen vermijden dat kennis verloren gaat doordat detectoristen afhaken op een te uitgebreid meldingssysteem.

“MEDEA wil alle mogelijke redenen om vondsten niet te registreren uit de weg ruimen.”

TOEKOMSPERSPECTIEVEN

Eerst en vooral is het de bedoeling om in de zeer nabije toekomst een stuurgroep samen te stellen. Daarin komen de projectcoördinator en andere mensen van Histories, vertegenwoordigers van Onroerend Erfgoed en van de verschillende Vlaamse universiteiten, waaronder de Vrije Universiteit Brussel als initiatiefnemers van het project. Daarnaast zullen hiervoor ook representatieve erkende detectoristen uitgenodigd worden. Zowel op overkoepelend als op individueel vlak wil MEDEA zorgen voor een opbouw van objectieve data gebaseerd op het coördineren van ieders talenten. Dankzij een vlotte werking en input vanuit vele hoeken kan er dan een aanpak komen van vele andere kleinere obstakels die aan het licht komen naarmate MEDEA evolueert en groeit. Voor een groot stuk liggen de leden van de stuurgroep al vast. Maar een belangrijk doel en een te overkomen obstakel om een vlotte werking te verkrijgen is het mobiliseren van detectoristen om één groep te vormen.

Tot nu toe was het landschap der metaaldetectieclubs en -groeperingen nogal versnipperd in Vlaanderen. Samen met Onroerend Erfgoed hopen we hier verandering in te kunnen zien. Op de netwerkdag bij het agentschap op 18 mei 2019 hebben detectoristen een zeer goede aanzet getoond om een meer geünificeerd landschap te krijgen binnen hun hobby. Dit is precies wat nodig is in deze sector: een organisatie die metaaldetectieclubs kan verenigen en uitsturen naar de juiste mensen en plaatsen. Hoewel ze erg goed van start zijn gegaan staan deze enthousiaste mensen voor een vrij moeilijke taak (naast het verenigen van meerdere clubs met hun eigen ideeën en tradities) en dat is ook alle 'lone wolves' proberen te bereiken en te integreren in hun organisatie. Er zijn erg veel detectoristen die helemaal niet tot een club behoren en net helemaal niets te maken willen hebben met andere detectoristen, clubs, overheid of archeologen. Zij gaan er graag alleen op uit en doen de hobby om net rust en stilte in de velden te kunnen opzoeken. Ook sommige clubs zien het niet meteen zitten om verandering te brengen in hun beleid of manier van werken die ze al jaren met succes hanteren. Detectoristen zelf zijn hier toch degenen die het meest de mogelijkheid hebben om deze mensen alsnog mee te krijgen in het verhaal van de wetenschap en de overheid. MEDEA wil hier de communicatie en het overleg tussen alle partijen ondersteunen, en ook detectoristen informeren over het hoe en waarom van regelgeving, de code van de goede praktijk, en de voordelen van het melden en ontsluiten van vondsten en samenwerking.

Wij waren zelf ook aanwezig op de netwerkdag voor metaaldetectieclubs van het agentschap Onroerend Erfgoed van 18 mei 2019 en kregen de kans om de werking van MEDEA en het belang van een publieke databank nog eens te presenteren.

In deze presentaties was te zien dat naast zo veel mogelijk promotie voor MEDEA (ook via Facebook) er verder op het programma staat om te netwerken met IOED's en heemkundige kringen. Deze hebben in sommige gevallen al vrij veel te maken met metaaldetectieclubs. Zowel Histories als MEDEA kunnen hen ondersteunen bij het organiseren van onder andere tentoonstellingen of lokale events over metaaldetectie, hoe vondstmeldingen aan te pakken en het aanspreken en bereiken van lokale detectoristen. Door ook van deze kanalen gebruik te maken kan MEDEA de databank uitbreiden en tegelijk ook bijdragen aan een steeds beter contact tussen alle detectoristen en hun lokale erfgoedorganisaties. Verder zijn we van plan om de software van het platform uit te werken.

De stands van MEDEA en Archeo Metal Detecting Team Belgium op de netwerkdag van Onroerend Erfgoed Agentschap op 18 mei 2019. Deze twee stands waren er maar enkele van de velen. Andere metaaldetectieclubs en verenigingen werden ook gerepresenteerd, maar ook Ex Situ, de Archeologiedagen en nog vele anderen waren aanwezig.

Presentaties op verschillende events voor metaaldetectieclubs maken deel uit van promotie.

Een interessante suggestie vanuit de detectoristen is om te denken aan een mobiele versie van vondsten.be die men in het veld zou kunnen gebruiken. Een goed voorbeeld kan genomen worden in andere landen waar er gelijkaardige initiatieven als MEDEA lopen. Namelijk in Nederland, Denemarken (Het DIME uit Denemarken wordt vaak gebruikt door detectoristen als voorbeeld voor een zeer gebruiksvriendelijk platform voor in het veld, waarmee je gelijk vondsten en locaties kan uploaden), Finland, en natuurlijk het grote voorbeeld van het Portable Antiquities Scheme in Engeland en Wales. Via de European Public Finds Recording Group wordt met deze internationale partners expertise uitgewisseld en samengewerkt. Een van de grote doelen is, naast een overzicht voor heel België, de gemeenschappelijke ontsluiting van de verschillende nationale databanken.

MEDEA heeft al een hele weg afgelegd, maar moet ook nog heel veel doen in de toekomst. Het enthousiasme en de recente beweging en activiteit in de community is een van de sleutels tot het succes. MEDEA moet blijven samenwerken met detectoristen en openstaan voor elk dialoog. Interessant is vooral dat veel van de hier besproken recente uitdagingen en drempels enkel op te merken waren door alles een tijdje zijn gang te laten gaan en via de praktijk te zien wat beter kan. Nu moeten we allemaal samen verder actie ondernemen om geen achterstand op te bouwen. Met 'allemaal samen' wordt de gemeenschap bedoeld waarin tegenwoordig in Vlaanderen naast erkende metaaldetectoristen en amateurarcheologen ook meer en meer onroerend erfgoed medewerkers, archeologen, experts, historici en andere erfgoeddieren in meedraaien.

EINDNOTEN

¹ Pieterjan Deckers en Lizzy Bleumers, (2016) 'Digitaal erfgoed van bodem tot cloud. De ontwikkeling van MEDEA als crowdsourcing registratieplatform voor metaaldetectievondsten in Vlaanderen', *Bladwijzer – Wegwijs met Heemkunde Vlaanderen*, 18, 14-20.